

جرم‌یابی قاچاق انسان به عنوان یک جرم سازمان‌یافته^۱

علی نورمحمد زاده^۲، عبدالله هندیانی^۳، امیر حسین یآوری^۴، محمدرضا پویافر^۵

چکیده

زمینه و هدف: شکل سنتی قاچاق انسان به صورت برده‌داری بوده که از گذشته‌های دور رواج داشته. از قاچاق انسان به عنوان سومین فعالیت جنایی سودآور جهانی مطرح شده است که این جرم با اهداف فحشای جنسی، بردگی، برداشت اعضاء و جوارح و ازدواج صورت می‌گیرد و در حال حاضر اکثر کشورهای جهان با این پدیده مواجه هستند و از جمله جرایمی است که باعث نقض فاحش حقوق بشر و کرامت انسانی است. قاچاق انسان از جمله جرایم سازمان‌یافته و تهدید کننده امنیت ملی است که تبعات اجتماعی، سیاسی و امنیتی آن متوجه افراد و جامعه است لذا شناخت طرق جرم‌یابی قاچاق انسان به عنوان یک جرم سازمان‌یافته و فراملی، موضوعی است که در این مقاله به آن پرداخته شده است.

روش‌شناسی: تحقیق حاضر از نظر نوع و هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی - تحلیلی است که به صورت اسنادی و کیفی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و از طریق مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته با کارشناسان و دست‌اندرکاران مبارزه با قاچاق انسان تا رسیدن به حد اشباع نظری، داده‌های لازم جمع‌آوری و با روش تحلیل محتوا، تدوین یافته است.

نتایج و یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان می‌دهد که طرق جرم‌یابی قاچاق انسان شامل: اشراف اطلاعاتی، اجرای قانون، مدیریت صحنه جرم، تعامل و همکاری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و تسهیل استرداد مجرمان، آموزش شهروندان و نیروهای مبارزه‌کننده با جرم از جمله مأموران پلیس و مقامات قضایی، کنترل و تقویت مرزها، مشارکت افشاگران جرم از قبیل بزه‌دیدگان، شهود و مخبرین می‌باشند.

واژگان کلیدی: جرم‌یابی، قاچاق انسان، جرم، قاچاق سازمان یافته، مهاجرت غیرقانونی

۱. مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی با عنوان «الگوی جرم‌یابی قاچاق انسان در ایران»

۲. دانشجوی دکتری رشته جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی امین lawyerali1396@gmail.com

۳. دانشیار دانشگاه جامع علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول)

۴. استاد دانشگاه جامع علوم انتظامی امین

۵. استادیار دانشگاه جامع علوم انتظامی امین

Crime Detection of Human Trafficking as an Organized Crime

*Ali Noor Mohammad Zade¹, Abdolah Hendiani², Amir Hussein Yavari³,
Mohammad Reza Pouyafar⁴*

Abstract

Background and Objective: The traditional form of human trafficking has been as slavery which has been practiced since distant past. Human trafficking has been regarded as third global profiting criminal activity which happens under such aims as prostitution, slavery, organ cutting and marriage. At present, many countries are facing this phenomenon and it is regarded as crimes which cause flagrant violation of human rights and dignity. Human trafficking is considered as organized crimes that threaten national security whose social, political and security consequences inflict individuals and society, therefore; identifying correct detection of human trafficking as an organized and transnational crime is the subject matter of this article.

Methodology: The present research is of applied one in terms of type and objective, and it is of analytical-descriptive in terms of nature which has been codified in citational and qualitative, using purposeful sampling and through deeply semi-structured interviews with experts and specialist involved in combating human trafficking till achieving hypothetical saturation, and necessary data have been collected and its contents analyzed, as well.

Results and findings: The results of this research show that crime detection methods of human trafficking include: information dominance, law enforcement, managing crime scenes, national, regional and international interaction and cooperation, expediting criminal extradition, training citizens and forces combating against crimes such as police agents and judiciary officials, controlling and improving borders, partnership of whistleblowers including victims, witnesses and informants.

Key Words: Crime detection, human trafficking, crime, organized trafficking, illegal immigration

1. Article extracted from Crime Detection Major Ph.D Thesis, Police University, Entitled: "Pattern Crime Detection of Human Trafficking in Iran".

2. Ph.D Candidate of Crime Detection, Police University, lawyerali1396@gmail.com

3. Amin Police University, Associate Professor

4. Amin Police University, Assistant Professor

مقدمه

پیدایش جرم سابقه‌ای به اندازه زمان آفرینش انسان دارد و هیچ جامعه انسانی بدون جرم وجود ندارد و یکی از این جرایم، قاچاق انسان است که شکل سنتی قاچاق انسان به صورت برده‌داری بوده که از گذشته‌های دور رواج داشته و با سیری در متون اسلامی هم شاهد این پدیده هستیم. با وجود گذشت سال‌های بسیار از الغای نظام برده‌داری، امروزه برده‌داری در قالب قاچاق انسان و کار اجباری نمود و بروز یافته است (گوپتا^۱، ۲۰۱۱: ۷). قاچاق انسان یکی از سودمندترین و در عین حال، در حال رشدترین جنایت سازمان‌یافته است؛ سود بالای قاچاق انسان از خطرات قاچاقچی، بالاتر است و همین باعث شده تا این جرم را به یک جرم سودآور تبدیل کند. غالباً قربانیان قاچاق انسان حاضر به جلو آمدن و همکاری نیستند و این امر، پیگرد قانونی را دشوار می‌کند (کوهن^۲، ۲۰۱۴). پس از فروش غیرقانونی مواد مخدر و اسلحه، قاچاق انسان به عنوان سومین شرکت جنایی سودآور جهانی معرفی شده است (دفتر مقابله با مواد مخدر و جرایم سازمان ملل متحد^۳، ۲۰۱۴).

قاچاق انسان جرمی بین‌المللی است که به دلیل خشونت علیه زنان، مردان و کودکان مشهور است. که افراد قاچاق شده از آسیب‌های جسمی، جنسی و روانی، خطرات شغلی، محدودیت‌های قانونی و مشکلات مربوط به حاشیه‌نشینی یا انگ‌زدن رنج می‌برند (زیمرن، مزداحسین و واتس^۴، ۲۰۱۱). قاچاق انسان جرمی است که اکثر کشورهای جهان با آن مواجه هستند و اوج نگرانی جوامع جهانی نسبت به قاچاق انسان با تصویب پروتکل الحاقی کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی با موضوع «بازدارندگی، فرونشانی و تعزیر قاچاق انسان به ویژه زنان و اطفال» در سال ۲۰۰۰ توسط سازمان ملل بوده که این پروتکل در ۲۰ ماده به تصویب رسید (اشمیت^۵، ۲۰۱۷). بنابراین سازمان ملل متحد هم با تصویب و الحاق پروتکل الحاقی مذکور، قاچاق انسان را از جمله جرایم سازمان یافته می‌داند.

در خصوص وجود این جرم در ایران گفتنی است در حقوق ایران، ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب سال ۱۳۸۱ برای اولین بار، هر گونه خرید، فروش، بهره‌کشی و به کارگیری

1. Gupta
2. Kuhn
3. Unaited Naintions Office on Trafficking in persons(UNODC).
4. zimmerman,mazda hosin & wats
5. Eshmith

کودکان را به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق را ممنوع و مرتکب را مستحق مجازات دانست. و متعاقباً قانون مبارزه با قاچاق انسان در سال ۱۳۸۳ به تصویب قانونگذار کشورمان رسید. گذشته از این موضوع، طبق تحقیق کاربردی به عمل آمده در مرزهای جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: استان خراسان رضوی) از جامعه آماری پژوهش، شامل: فرماندهان عالی، مدیران ارشد و نخبگان انتظامی و مرزبانی در استان خراسان رضوی، مؤید این بوده که قاچاق انسان، از مهمترین تهدیدهای امنیت پایدار مرزهای خراسان رضوی می‌باشد (پورمنافی، ۱۳۹۷: ۴۹).

از نظر اسناد بین‌المللی، گزارش جهانی سازمان ملل متحد در مورد قاچاق انسان در سال ۲۰۱۶، بیش از ۵۰۰ جریان مختلف قاچاق، از جمله قاچاق انسان ملی و فراملی را مشخص کرد (دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۱۶). شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد شبکه‌های جنایی درگیر در قاچاق انسان آسیب‌پذیرترین افراد، به ویژه زنان و کودکان را هدف قرار می‌دهند. همچنین بر اساس گزارش این سازمان در سال ۲۰۱۸، بیشترین قربانیان کشف شده در جهان، زنان هستند که سه چهارم قربانیان شناسایی شده، مربوط به قاچاق جنسی زنان است؛ که در این میان، زنان ۴۹٪ و مردان ۲۱٪ و دختران ۲۳٪ و پسران ۷٪ مورد قاچاق قرار گرفته بودند. البته ناگفته نماند که آمار سیاه این جرم بسیار بالاست. تعداد افرادی که در سال‌های اخیر در معرض قاچاق انسان قرار دارند به دلیل افزایش بی‌سابقه مهاجرت‌های غیرقانونی و تعداد آوارگان ناشی از درگیری‌های مسلحانه یا سازمان‌های تروریستی، افزایش یافته است (گروه ویژه اقدام مالی، ۲۰۱۱). تحقیقات معمول، حاکی از آن است که ضمن اینکه، قاچاق انسان جرمی بر خلاف کرامت انسان‌ها است در واقع عوارض جسمی و روانی آن بر بزه‌دیدگان واضح است و یک مطالعه در این خصوص نشان داده که بیشتر از نیمی از بازماندگان قاچاق شده از جنس زنان (۵۹ درصد)، خشونت فیزیکی یا جنسی را قبل از قاچاق و تقریباً اکثر قربانیان (۹۵ درصد) در همان جرم تجربه و گزارش کرده‌اند (زیمرن و همکاران، ۲۰۰۸: ۵۶). لذا اهمیت مقابله با این جرم و جرم‌یابی آن را آشکار می‌سازد.

این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ به این پرسش است که طرق جرم‌یابی قاچاق انسان چیست؟ و چه شیوه‌های اثربخشی در این زمینه وجود دارد؟

1. Unaited Nations Office on Trafficking in persons (UNODC)
2. Financial Action Task Force (FATF)
3. Zimmerman, Hossain & Watts

پیشینه تحقیق

- بیابانی (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان (بررسی قاچاق انسان به عنوان جرمی سازمان‌یافته) به این نتیجه رسیده: به لحاظ سودآوری قاچاق انسان، سازمان‌های زیادی در این حوزه فعال هستند و می‌توان کشورها را به سه دسته مبدأ، مقصد و ترانزیت تقسیم‌بندی کرد قاچاق انسان عموماً یکی از چهره‌های زشت جرایم سازمان‌یافته به شمار می‌رود. عمده دلیل قاچاق انسان، زنان هستند. گروه‌های قاچاق انسان در جوامع فقیر اقبال بیشتری برای جذب نیروهای خود دارند. آنهایی که متقاضیان زندگی بهتر در کشور دیگر هستند را انتخاب می‌نمایند بر این اساس قاچاق انسان شکل پیشرفته برده‌داری نوین است و حقیقتی است که سراسر جهان را تحت تأثیر قرار داده است.

- حبیب زاده؛ مقدسی و جعفری دولت‌آبادی (۱۳۸۸) در مقاله خود با عنوان «قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران» به بررسی حقوقی در نظام حقوقی ایران و نقد و بررسی قانون مبارزه با قاچاق انسان (مصوب ۱۳۸۳) پرداخته و یک بررسی حقوقی - جزایی انجام داده و به این نتایج رسیده‌اند که قانون قاچاق انسان در ایران عام و کلی است و به اقدامات پیشگیرانه و اقدامات حمایت از بزه‌دیده توجهی نکرده است.

- رجبی و لطفی (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «پلیس، امنیت، جنایات سازمان‌یافته» به این نتیجه رسیده‌اند که: مبارزه مؤثر با جرایم جهانی‌شده، هماهنگی و همکاری پلیسی - قضایی بین دولت‌ها را می‌طلبد.

- شیخ‌الاسلامی و خرمی (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان بررسی «تدبیرهای سازمان همکاری اقتصادی اکو برای مقابله با قاچاق انسان به عنوان یک موضوع جهانی» به این نتایج رسیده‌اند که: اکو برای همکاری دولت‌های عضو به ترتیبات و تدبیرهای حقوقی، نشست‌های مقامات اجرایی و قضایی، تبادل اطلاعات و مدیریت کنترل مرزها و همکاری انتظامی متوسل شده است و در نهایت به این نتیجه رسیده است که پلیس منطقه‌ای اکو را تأسیس کند. تأسیس پلیس اکو، گامی مؤثر در غلبه بر جرم‌های سازمان‌یافته فراملی از جمله قاچاق انسان خواهد شد.

- پورمنافی (۱۳۹۷) در مقاله خود که با عنوان «اولویت‌بندی تهدیدهای امنیت پایدار در مرزهای جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: استان خراسان رضوی) از نوع کاربردی انجام داده و نگارنده مترصد بوده تا تهدیدهای امنیت پایدار مرزها را شناسایی و اولویت‌بندی نماید و به این نتیجه رسیده است که قاچاق انسان، اسلحه و جرایم سازمان‌یافته از مهمترین تهدیدهای

امنیت پایدار مرزهای خراسان رضوی هستند بنابراین سیاستگذاران می‌توانند آن‌ها را در برنامه‌ریزی‌های خود مورد توجه قرار دهند.

- خانی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان «وضعیت قاچاق انسان از مرزهای ایران (بررسی مرزهای زمینی؛ هوایی و دریایی)» به این نتیجه رسیده‌اند که: ایران به عنوان یک کشور ترانزیت اشخاصی است که از کشورهای شرقی مانند پاکستان و افغانستان به کشورهای اروپایی قاچاق می‌شوند. علاوه بر این‌ها قاچاق انسان در ایران از مرزهای هوایی با همکاری برخی آژانس‌های هواپیمایی به صورت مهاجرت‌های غیرقانونی انجام می‌شود.

- محسنی (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان «ارائه الگوی مبارزه با قاچاق انسان با استفاده از رویکرد سیستم نرم» به این نتیجه رسیده است که: اقداماتی همچون تدوین قوانین و مقررات شدید و بازدارنده، تقویت تجهیزات و زیرساخت‌ها، فرهنگ‌سازی، آگاه‌سازی افراد جامعه، جذب افراد متخصص و متعهد، هوشمندسازی پلیس و نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط، جهت مبارزه با قاچاق انسان مؤثر و لازم هستند.

مبانی نظری

قاچاق انسان ضمن اینکه جرمی بر خلاف کرامت انسان‌ها است از طرفی هم جرمی سازمان‌یافته و بین‌المللی است که به دلیل خشونت علیه زنان، مردان و کودکان مشهور است و در حال حاضر یکی از سودمندترین و در عین حال، در حال رشدترین جنایات سازمان‌یافته است ضمن اینکه افراد قاچاق شده ممکن است از آسیب‌های جسمی، جنسی و روانی، خطرات شغلی، محدودیت‌های قانونی و مشکلات مربوط به حاشیه‌نشینی یا انگ‌زدن رنج ببرند و از طرفی بزه‌دیدگان و شاهدان جرم قاچاق انسان، به دلیل ترس از قاچاقچیان، تمایلی به همکاری با مقامات انتظامی و قضایی ندارند و به همین دلیل آمار سیاه این جرم بالاست. بنابراین جرم‌یابی جرم قاچاق انسان، دارای اهمیت فراوانی می‌باشد که عدم موفقیت در جهت کشف این جرم، می‌تواند منجر به استمرار این جرم، سوءاستفاده مجرمین قاچاق انسان از این خلأ، افزایش تعداد بزه‌دیدگان جرم، شیوع این جرم و ناامنی در جامعه شود.

مفاهیم و اصطلاحات

جرم: بر اساس ماده ۲ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) عبارت است از؛ «هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود».

قاچاق انسان^۱: بر اساس ماده یک قاچاق مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳ عبارتست از: خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوء استفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده، به قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج و همچنین شامل تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند(الف) این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود است.

در ادامه قانون فوق الذکر، ارتکاب بعضی از اعمال مطابق ماده (۲) در حکم قاچاق انسان قرار گرفته است که عبارتند از:

- الف) تشکیل یا اداره دسته یا گروه که هدف آن انجام امور موضوع ماده (۱) این قانون؛
- ب) عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت)، حمل یا انتقال مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد به طور سازمان‌یافته برای فحشاء یا سایر مقاصد موضوع ماده (۱) این قانون؛
- پ) عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت)، حمل یا انتقال غیرمجاز افراد به قصد فحشاء هر چند با رضایت آنان باشد.

جرم‌یابی^۲: علمی است که در برگیرنده شاخه‌های علمی و فنی است که برای کشف جرم، حفظ و نگهداری آثار باقی‌مانده در صحنه‌های جرم، گردآوری دلایل، تشخیص هویت بزهکاران و روش‌های مؤثر در دستگیری آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد (هندیانی، ۱۳۹۶).

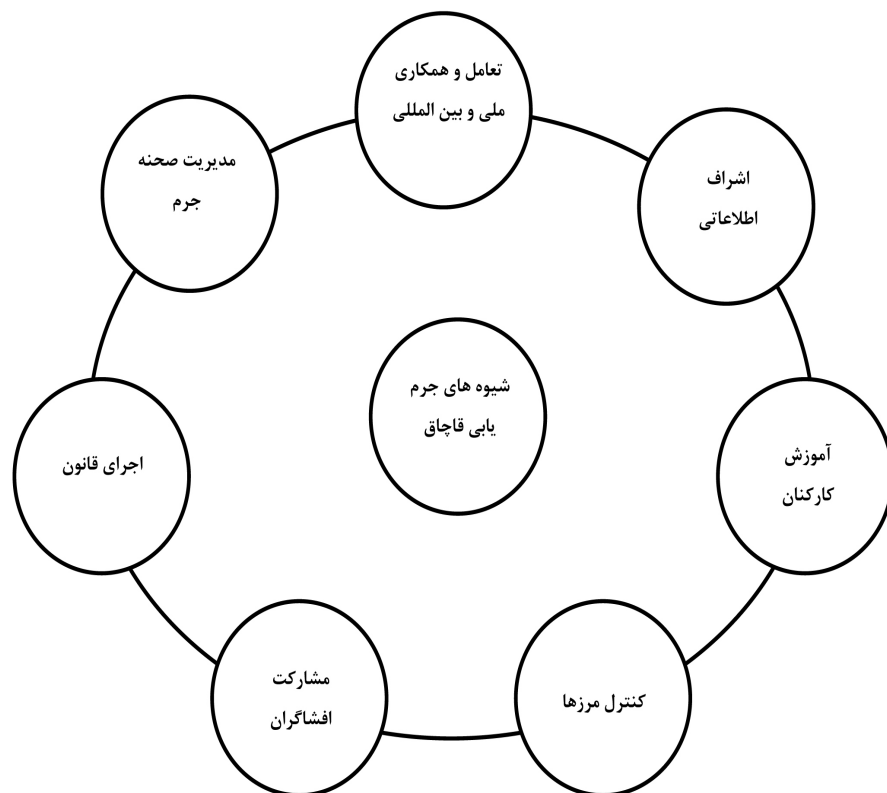
جرم‌یابی یا به اصطلاح دیگر «پلیس علمی» به دنبال یافتن ردپای بزهکاران و پیدا کردن جرایم است (نوربها، ۱۳۸۵: ۲۲).

جرم سازمان‌یافته^۳: در قانون داخلی به عنوان سند ملی، تعریفی از جرم سازمان‌یافته به عمل نیامده است و فقط در تبصره (۱) ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به تعریف گروه مجرمانه اشاره نموده است که گروه مجرمانه را گروه نسبتاً منسجم متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای ارتکاب جرم تشکیل می‌شود یا پس از تشکیل، هدف آن برای ارتکاب جرم منحرف می‌شود دانسته شده است. و در بعد بین‌المللی هم، کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با جرایم سازمان‌یافته (پالرمو) مصوب ۲۰۰۰ م و پروتکل الحاقی به آن، اصلی‌ترین سند الزام‌آور برای

1. Human Trafficking
2. Criminalistics
3. Organized Crime

کشورهای عضو می‌باشد صرفاً به برخی ویژگیهای آن اشاره شده است که در بند الف ماده (۲) چنین بیان شده است: گروه مجرم سازمان یافته به گروه متشکل از سه نفر یا بیشتر اطلاق می‌شود که برای یک دوره زمانی مشخص وجود داشته و با هدف ارتکاب یک یا چند جرم یا تخلف شدید مندرج در این کنوانسیون به منظور تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منفعت مالی یا سایر منافع مادی به صورت هماهنگ فعالیت می‌کند و همچنین در بند (ب) به شدیدبودن جرم و در بند (پ) به تشکیل و سازمانی عمل کردن گروه اشاره نموده است (ستوده گندشمین و نظری، ۱۳۹۳: ۹۴).

مدل مفهومی تحقیق

شکل ۱- مدل مفهومی جرم یابی قاچاق انسان

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر نوع و هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی - تحلیلی است که به صورت اسنادی، کیفی و میدانی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و از طریق مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته با کارشناسان و کارآگاهان مبارزه با قاچاق انسان در سازمان اطلاعات فراجا و پلیس امنیت عمومی تارسیدن به حداثباع نظری در حد ۱۷ نفر انجام شده و داده‌های لازم جمع‌آوری شد. لازم به ذکر است که مشارکت کنندگان در بخش کیفی، شامل خبرگان و کارشناسان حوزه جرم‌یابی که حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده و سابقه بیش از ۱۰ سال فعالیت اجرایی در حوزه جرم‌یابی و کشف جرم را داشته‌اند که نهایتاً داده‌های حاصل از مصاحبه، مورد کدگذاری باز، محوری و انتخابی قرار گرفتند. و در این تحقیق جمع‌بندی گردیدند.

متغیر	طبقه	فراوان	درصد
جنسیت	مرد	۱۶	۹۴,۱
	زن	۱	۵,۹
سن	زیر ۴۰ سال	۲	۱۱,۸
	۴۰-۴۵ سال	۷	۴۱,۲
	۴۶-۵۰ سال	۵	۲۹,۴
	۵۱ سال به بالا	۳	۱۷,۶
تحصیلات	لیسانس	۲	۱۱,۸
	فوق لیسانس	۱۳	۷۶,۵
	دکتری	۲	۱۱,۸
سابقه خدمت	۱۰ تا ۱۵	۴	۲۳,۵
	۱۶ تا ۲۰	۲	۱۱,۸
	۲۱ تا ۲۵	۴	۲۳,۵
	بیش از ۲۵	۷	۴۱,۲
	جمع	۱۷	۱۰۰

یافته‌های تحقیق

فرآیند و مراحل ارتکاب جرم قاچاق انسان: تحلیل و بررسی مراحل وقوع جرم، آیین‌های است که می‌توان پیامدهای آن را مشاهده کرد. اطلاعاتی که به دست می‌آوریم می‌تواند برای یادگیری روش‌های جدید ارتکاب جرم، مورد استفاده قرار گیرد که امروزه هنوز صفت امضای مرتکبین در صحنه جرم وجود دارد. با استفاده از اطلاعات شیوه‌های عمل، می‌توان در مورد ساختار گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته، قلمرو، اعضای قومی، بهره‌کشی از آنها، میزان استفاده از خشونت، نحوه قانونی کردن سود مالی نتیجه‌گیری کرد. قاچاق انسان از سه مرحله به طور مشروط و چند مرحله فرعی تشکیل شده است که از طریق آنها به عنوان پل ارتباطی از یک مرحله اصلی به فاز دیگر، یا به عنوان یک عمل تسهیل‌کننده ایفای نقش می‌کنند. با استفاده از تعریف قاچاق انسان از پروتکل پالمو، این پدیده را می‌توان در این سه مرحله: استخدام، حمل و نقل و بهره‌برداری ساختاربندی کرد (استانوسکا و بلاگوچه^۱، ۲۰۱۵: ۳).

قاچاق زمینی، ساده‌ترین راه برای انتقال از کشوری به کشور دیگر است. قاچاق هوایی به دلیل گسترش ترافیک هوایی بین‌المللی و همچنین کنترل ناکافی ترانزیت و مهاجرت در بسیاری از کشورها، سریع‌ترین روش رشد سازمان‌یافته مهاجرت غیرقانونی است. در بسیاری از موارد سازمان‌های قاچاق با تعویض اسناد، بلیت‌ها و کارت‌های پرواز در سالن‌های ترانزیت فرودگاه‌های بین‌المللی، سفرهای بعدی مشتریان خود را تسهیل می‌کنند. قاچاق از طریق دریا در مقایسه با قاچاق زمینی و هوایی خطر بسیار کمتری برای کشف و دستگیری دارد. در برخی موارد، افراد در شرایط وحشتناکی سفر می‌کنند. در انبار کشتی‌های باری، در قایق‌های کوچک بدون محافظت در برابر آفتاب یا باران، یا در محفظه‌های مخصوص کامیون‌ها که تهویه مناسبی ندارند که می‌توان اطلاعاتی در مورد قلمرو آنها، استثمار آنها، میزان استفاده از خشونت و نحوه قانونی بودن سود مالی آنها به دست آورد که می‌تواند در فرآیند کشف جرم کمک نماید.

مدیریت صحنه جرم

صحنه جرم، محلی است که مجرم اقدامات خلاف قانون خود را برای ارتکاب جرم در آنجا انجام می‌دهد. بررسی صحنه جرم اولین و حساس‌ترین مرحله در تحقیقات جنایی بوده و اساس همه تحقیقات جنایی بر پایه توانایی مأموران تحقیق صحنه جرم برای تشخیص اهمیت و نقش مدارک

فیزیکی، چه بزرگ و چه کوچک در صحنه‌های جرم است. تحقیقات صحیح صحنه جرم، نقطه آغازین در خصوص چگونگی جرم است. پردازش دقیق، ثبت و جمع‌آوری مدارک فیزیکی، مراحل تشکیل دهنده بررسی صحنه جرم است. طبق نظریه «مبادله ادموند لوکارد» اشخاصی که مرتکب جنایت می‌شوند تقریباً و به طور قهری، آثاری از خود در صحنه جرم یا نزد مجنی‌علیه یا هر دوی آنها به جای می‌گذارند؛ بنابراین اگر در صحنه جرم، دلیل و مدرکی به دست نیامد قبل از آنکه به حساب فقدان دلیل گذاشته شود، باید آن را به حساب نقص آموزش یا کمبود امکانات فنی کشف جرم گذاشت (نجابتی، ۱۳۹۱: ۱۴۴).

مدیریت صحنه جرم اولین و حساس‌ترین مرحله در تحقیقات جنایی است. با توجه به نقش دلایل مادی موجود در صحنه برای اثبات وقوع جرم و شناسایی مجرم یا بی‌گناهی کسانی که بی جهت در مظان اتهامی قرار گرفته‌اند، حفظ و بررسی صحنه جرم و جمع‌آوری دلایل و مدارک جرم موجود در آن، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. صحنه جرم در واقع ابتدای مسیری است که ما را به ادله جرم و مرتکب جرم رهنمون می‌شود.

انواع ادله به دو نوع ادله نظری و مادی قابل تقسیم است که ادله نظری عبارتند از: اقرار؛ شهادت؛ قسامه؛ سوگند در موارد مقرر قانونی و علم قاضی است و ادله مادی شامل: آثار انگشت؛ خون؛ اسپرم؛ اسلحه؛ پوکه؛ مو؛ گلوله؛ خط؛ امضاء و ... می‌باشد. که تعدادی از ادله مادی مانند اسپرم، مو؛ خون و ... ادله بیولوژیک هستند که این ادله دارای اهمیت بیشتری نسبت به سایر ادله هستند و از طرفی جرایم سازمان‌یافته به ویژه قاجاق انسان، جرمی است که در هر دو فضای فیزیکی و سایبری رخ می‌دهد و آثار این جرم در هر دو فضا قابل مشاهده و ردزنی است که ردزنی و تعقیب، توسط پلیس در هر دو فضای واقعی و سایبری می‌تواند منجر به شناسایی و دستگیری مجرمین سازمان‌یافته قاجاق انسان و شناسایی قربانیان جرم گردد. که این اطلاعات با بررسی ارتباطات و ایمیل‌های مظنونین و قربانیان در بستر پیام‌رسان‌ها در فضای اینترنت و وب عمومی قابل دسترسی است و لیکن بخشی از شبکه جهانی اینترنت به عنوان وب عمیق (وب نامرئی) شناخته می‌شود که وب عمیق (تاریک)^۱: (یک محتوای اینترنتی است که در فضای شبکه جهانی وب وجود دارد ولی فقط از طریق نرم‌افزار خاصی قابل دسترسی است. ناشناس بودن در فضای وب تاریک، زمینه بسیاری از فعالیت‌های غیرقانونی همچون قاجاق انسان، قاجاق جنسی، پورنوگرافی کودکان، قاجاق اعضای بدن انسان را هموار می‌کند. لذا داشتن دانش کامل درباره وب تاریک به عنوان یک مهارت مهم

1. dark web

برای متخصصان پی‌جویی جرم قاچاق انسان ضروری است (حسین‌آبادی و حسنی، ۱۳۹۹: ۶۹). اگرچه مؤفقیات‌های زیادی در شناسایی مجرمان وجود دارد، اما چالش‌های بیشتری برای غلبه بر آنها وجود دارد. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها، مرزهای بین‌المللی است و با توجه به فراملی بودن این جرم، شاهد این هستیم که صحنه جرم در حوزه‌های قضایی کشورهای متعدد با وضعیت حقوقی، منطقه‌ای، سیاسی و امنیتی مختلف قرار می‌گیرد که همین تغییر حوزه جرم، موانع و چالش‌هایی را برای پی‌جویی، تعقیب، شناسایی و دستگیری مجرمان و نهایتاً کشف جرم به دنبال دارد؛ لذا برابر قوانین موضوعه ملی و بین‌المللی، ادامه تحقیق و تعقیب، نیازمند همکاری و مساعدت کشورهای مربوطه اعم از معاضدت پلیسی، حقوقی، قضایی، اجرایی از جمله استرداد متهمین و مجرمین، تحقیقات مشترک و ... می‌باشد که آن را وقت‌گیر می‌کند. و همچنین قانون حریم خصوصی، عملیات نظارت و جمع‌آوری اطلاعات را متوقف می‌کند. ناشناس بودن وب عمیق نیز یک چالش بزرگ برای تعقیب و ردزنی مجرمان است. به این دلیل که آدرس‌ها و نام‌های IP توسط مجرمان در شبکه‌های عمیق تغییر می‌کنند، بنابراین ردیابی آنها دشوار است؛ علیرغم مشکل بودن تعقیب و پی‌جویی جرایم و مجرمان در وب تاریک، باز هم از رسانه‌های اجتماعی و وب عمیق به طور مشترک برای شناسایی فعالیت‌های مجرمانه استفاده می‌شود. برای شناسایی مظنونان از رسانه‌های مختلفی از جمله یوتیوب و فیس‌بوک استفاده می‌شود. سازمان‌های اجرای قانون ایالات متحده، با استفاده از سیستم‌های Metasploit Decloaking Engine و Memex با نمایه‌سازی وب سایت‌های عمیق به روشی هوشمند، مجرمان موجود در وب عمیق، به ویژه قاچاقچیان انسان را شناسایی می‌کنند (حسین‌آبادی و حسنی، ۱۳۹۹: ۸۸).

در این مقوله، یکی از این آثار مرتبط با صحنه جرم و البته مهم‌ترین آنها، آثار و ادله بیولوژیک است. ادله بیولوژیک و تعیین هویت ژنتیکی یکی از دستاوردهای مهم پزشکی قانونی و در واقع روشی جدید برای مبارزه با بزهکاری نوین می‌باشد و حتی سپری شدن زمان، مانع استفاده از این ادله نمی‌گردد و (دی‌ان‌ای^۱) موجود در این ادله، وسیله‌ای مهم و با ارزش در دست کارآگاهان پلیس است. تحقیقات حاکی از آن است که ادله بیولوژیک در ردگیری و شناسایی مجرمین در جرایم فراملی دارای نقش مؤثری می‌باشند و به منظور کشف جرایم فراملی و مبارزه مؤثر و هدفمند با مجرمان و عاملین، بهره‌گیری از دانش ژنتیک توسط افسران تحقیق پلیس بین‌الملل، امری لازم و البته اجتناب‌ناپذیر است (شیرزاد و دیگران، ۱۴۰۱: ۶۱).

1. DNA

از آنجا که همه سلول‌های بدن انسان - به جز گلبول‌های قرمز که هسته ندارند- حاوی DNA است؛ برای نمونه قطره‌های خون (گلبول‌های سفید)، لکه‌های منی، پوست و سایر بافت‌های بدن و حتی استخوان، پیاز مو، جنین سقط شده و مایعات جنینی، حاوی DNA است حتی از اجساد که مدت‌ها از مرگ آنها گذشته باشد نیز می‌توان DNA استخراج نمود؛ برای نمونه: دانشمندان توانسته‌اند از سلول‌های مغز استخوان جسدی که ۸ هزار سال قبل در باتلاقی در فلوریدا مدفون شده بود DNA استخراج کنند (نجابتی، ۱۳۹۱: ۲۰۳).

استفاده از «دی ان ای تایپینگ»^۱ و توسعه بانک‌های اطلاعاتی، شواهد قانونی یا ژنتیکی، راهی قابل اعتماد و مؤثر برای حمایت از شناسایی قربانیان قاجاق انسان، یافتن خانواده و پیگرد قانونی مجرمان قاجاق انسان ارائه می‌دهد. موفقیت این رویکرد منجر به گسترش آن در تعدادی از برنامه‌ها از جمله قاجاق انسان شده است (پالمچ و همکاران^۲، ۲۰۱۴: ۱۲).

قاجاق انسان جرمی است که صحنه جرم در هر دو فضای حقیقی و مجازی می‌باشد لذا لازم است تا این دو فضا توسط کارشناسان مربوطه رصد گردد تا نسبت به پیشگیری و کشف و شناسایی مجرمین اقدام گردد که این امر توسط پلیس فتا، سازمان اطلاعات نیروی انتظامی، سازمان اطلاعات سپاه و پلیس آگاهی در خصوص افراد مفقودی و ربوده شده که ممکن است مورد قاجاق انسان قرار گیرند انجام می‌گردد.

تعامل و همکاری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی: همانطور که قبلاً هم اشاره شد جرم قاجاق انسان، جرمی فراملی است و عموماً این جرم در بیش از حوزه یک کشور اتفاق می‌افتد و یا بخش مهمی از مقدمات، برنامه‌ریزی، هدایت یا کنترل آن در کشور دیگری انجام می‌شود؛ بنابراین بر اساس اصول قانونی بین‌الملل، احترام به حاکمیت کشورها، پیشگیری از اختلافات و تعرض به حریم کشورهای دیگر، اقدامات کشورها در خارج از قلمرو خود، نیازمند هماهنگی بین دولت‌ها می‌باشد. که گاهی این تعاملات با امضای اسناد جهانی همچون کنوانسیون پالمو و بر اساس خواست و اراده دولت‌ها، کشورهای امضاکننده را ملزم به همکاری با یکدیگر نموده است و مصوبات کنوانسیون به عنوان مبنای همکاری متقابل دولت‌ها قرار می‌گیرد. و گاهی هم تعدادی از دولت‌ها در قالب توافق‌نامه‌های دو یا چندجانبه با یکدیگر، تعهداتی را در قبال همدیگر می‌پذیرند که به عنوان مثال می‌تواند همکاری‌های پلیسی - قضایی متقابل برای کشف، تحقیقات مقدماتی

1. DNA typing

2. Palmbach et all

جرایم، استرداد مجرمین و متهمین تحت تعقیب باشد. البته با جرأت می‌توان گفت که کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته مصوب ۲۰۰۰ م (پالرمو) انواع کاملی از معاضدت‌های متقابل از قبیل جرم‌انگاری قاچاق انسان، فساد، پولشویی و جرایم علیه عدالت و همچنین معاضدت حقوقی متقابل، تحقیقات مشترک با ایجاد هیئت‌های مشترک تحقیق، استرداد مجرمین، انتقال محکومین، تشکیل سابقه کیفری، احاله دادرسی کیفری، انتقال اموال مصادره شده مرتبط با جرم، معاضدت‌های آموزشی و فنی، همکاری در زمینه اجرای قانون و جمع‌آوری و مبادله و تجزیه و تحلیل اطلاعات جرایم سازمان یافته، اقدامات پیشگیرانه، و حمایت از شهود و قربانی‌های جرم و مسئول سازی اشخاص حقیقی و حقوقی را به کشورهای عضو توصیه نموده است تا از رهگذر این اقدامات، هم‌افزایی لازم بین دولت‌ها و کشورها ایجاد گردد و از جزیره‌ای عمل نمودن جلوگیری شود تا همه‌ی عوامل و مرتبطین با این جرم شناسایی و ریشه این جرم قطع گردد.

در بحث همکاری‌های منطقه‌ای، موردی که قابل ذکر است این است که سازمان همکاری اقتصادی^۱ (اگو) که در سال ۱۳۴۱ شمسی به عنوان یک سازمان منطقه‌ای توسط سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه پایه‌ریزی گردید و در سال ۱۳۷۲، کشورهای افغانستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، ترکمنستان، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان نیز به سازمان اگو پیوستند. و این سازمان هم‌اکنون با ده عضو فعالیت می‌کند و دو مورد از بخش‌های موفق سازمان همکاری اقتصادی را می‌توان به همکاری در بخش مقابله با جرایم سازمان یافته و همچنین گسترش همکاری با سایر سازمان‌های بین‌المللی اشاره کرد. کشورهای عضو اگو از ویژگی‌های مهمی، برخوردار بوده و می‌توانند با اتکال به این ویژگی‌ها، همکاری‌های خود را در تمامی زمینه‌ها گسترش دهند.^۲ و این سازمان برای مقابله با قاچاق انسان به عنوان یک موضوع جهانی به تبیین تدابیری در این خصوص پرداخته، اگو برای همکاری دولت‌های عضو به ترتیبات و تدبیرهای حقوقی، نشست‌های مقامات اجرایی و قضایی، تبادل اطلاعات و مدیریت کنترل مرزها و همکاری انتظامی متوسل شده است و در نهایت به این نتیجه رسیده است که پلیس منطقه‌ای اگو را تأسیس کند. تأسیس پلیس اگو، گامی مؤثر در غلبه بر جرم‌های سازمان یافته فراملی از جمله قاچاق انسان خواهد بود (شیخ الاسلامی و خرمی

1. Economic Cooperation Organization

2. <https://fa.wikipedia.org/wiki-1402/03/01>

۱۳۹۳: ۱). که این اقدام می‌تواند در راستای اجرای تدابیر جهانی و معاضدت‌های پیش‌بینی شده بین دولتها در کنوانسیون پالمو و پروتکل الحاقی به آن در زمینه قاچاق انسان باشد. البته سازمان‌های منطقه‌ای دیگری شامل یوروپل و سازمان همکاری شانگهای و سازمان اتحادیه ملل جنوب شرق آسیا (آسه آن) همکاری‌های متقابل با کشورهای عضو در زمینه مبارزه با جرایم سازمان‌یافته دارند. و سازمان‌های بین‌المللی شامل سازمان ملل متحد، شورای امنیت، اینترپل و دیوان کیفری بین‌المللی در خصوص جرایم سازمان‌یافته علی‌الخصوص قاچاق انسان با یکدیگر همکاری و تعامل دارند.

بنابراین ویژگی فراملی و سازمان‌یافته بودن جرم قاچاق انسان و ارتکاب جرم در مرزهای کشورهای متعدد و حوزه‌های قضایی مختلف، نیازمند انجام تحقیقات مشترک، احاله، استرداد مجرمین و معاضدت‌های حقوقی متقابل و تحقیقات مشترک کشورها می‌باشد که مبارزه مؤثر با جرایم جهانی شده، هماهنگی و همکاری پلیسی - قضایی بین دولت‌ها را می‌طلبد. هر چند که سیاست کیفری ملی، سنجیده و علمی تنظیم شده و لیکن نمی‌تواند به تنهایی در قبال بزهکاری فراملی کارساز باشد. بدین ترتیب، در سال‌های اخیر، از یک‌سو بسیاری از کشورها از جمله ایران، ناگزیر از منطقه‌ای یا جهانی کردن سیاست کیفری خود در قبال جرایم فراملی، از گذر امضاء و تصویب موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه پلیسی - قضایی با دولت‌های دیگر شده‌اند از سوی دیگر، سازمان ملل متحد نیز برای هماهنگ و نزدیک‌سازی قوانین و مقررات و رویه‌های قضایی و پلیسی کشورها در زمینه جرایم فراملی، تلاش‌های زیادی در قالب تنظیم و تدوین کنوانسیون‌ها، رهنمودها، قطعنامه‌ها و... کرده است (رجبی و لطفی، ۱۳۹۱).

اجرای قانون: از جمله اهداف وضع قانون، ایجاد نظم و امنیت در جامعه، پیشگیری از جرم، ارباب عمومی و فردی افراد و در صورت ارتکاب جرم؛ اجرای عدالت، مجازات نمودن افراد مجرم و جبران ضرر و زیان ناشی از جرم است (نوربها، ۱۳۸۵: ۳۵۲). از آنجا که عموماً در اکثر کشورها، قوانینی برای مبارزه با انواع جرایم وجود دارد و کشورهایی که کنوانسیون پالمو را امضاء نموده‌اند و متعاقباً بر اساس کنوانسیون ملزم شده‌اند تا قاچاق انسان را در کشورشان جرم‌انگاری نمایند. لیکن مهم‌تر از وجود قانون، اجرای قانون است که باعث اثربخشی در جهت مبارزه با جرایم می‌گردد. بر اساس تحقیقاتی که در این خصوص به عمل آمده، حاکی از آن است که: اجرای قانون، نقش مهمی در خروج نجات‌یافتگان قاچاق انسان دارد؛ اجرای قانون نقش مهمی در کاهش بزه‌دیدگی مجدد قربانیان داشته است که به نظر می‌رسد مداخله مقامات اجرای قانون، مؤثرترین روش جلوگیری

از قاچاق انسان فیلپینی باشد قانون و خانه امن، نقش اساسی در کاهش قاچاق و تکرار جنایات دارند (رزینا فاگارد^۱، ۲۰۱۸: ۱۲).

از طرفی لازم به ذکر است که واکنش‌های اجرای قانون به قاچاق انسان، مجرمان را مجبور به توسعه تکنیک‌های جدید و پیشرفته و بهبود توانایی خود در تغییر سریع مسیرها و روش‌ها برای فرار از شناسایی، دستگیری و پیگرد قانونی کرده است. مخفی بودن فعالیت‌های آنها و استفاده از کانال‌های غیرقانونی به طور فزاینده‌ای از ویژگی‌های رایج در روند اخیر این پدیده بوده است. در آنجا که داده‌های مربوط به قاچاق انسان وجود دارد، نشان می‌دهد که قاچاق برون مرزی، اغلب با اسناد قانونی سفر و از گذرگاه‌های مرزی قانونی اتفاق می‌افتد؛ با قبول این واقعیت که قربانیانی که از کشورهای اتحادیه مرکزی و شرقی که در دوره ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ به اتحادیه اروپا پیوسته‌اند ممکن است واجد شرایط اقامت قانونی در اتحادیه اروپا باشند، وضعیت بیشتر پیچیده است. با این حال، توجه به این نکته مهم است که این پویایی‌ها به موارد شناسایی شده قاچاق اشاره دارد. جمع‌آوری اطلاعات در مورد قاچاقچیان و شبکه‌ها یا سازمان‌های آنها به منظور هدایت فرآیند پروژه‌های پیشگیری و کمک به اجرای قانون در تحقیقات قاچاق ضروری است. داده‌هایی مانند سن، جنس، ملیت و کشور محل تولد و رابطه بین قاچاقچی و قربانی در ایجاد الگوها و روندها مهم است که به نوبه خود ممکن است نحوه مشاهده قاچاق را به چالش بکشد. با ارائه اطلاعات ارائه شده توسط تعدادی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، تصویر سنتی قاچاقچیان مرد و قربانیان زن به چالش کشیده می‌شود. قاچاقچیان مقاوم هستند و در واکنش به اقدامات اجرای قانون، اغلب عملکرد خود را تغییر می‌دهند. برای مقابله با این تحولات در قاچاق، جمع‌آوری داده‌ها و تلفیق اطلاعات قاچاقچیان و شبکه‌های آنها بسیار مهم است.

طی تحقیقاتی که در خصوص میزان محکومیت خروجی از رسیدگی نهایی کیفری به عمل آمده؛ حکایت از آن دارد که: تعداد کلی محکومیت‌های قاچاق انسان هنوز بسیار کم است. به منظور درک موانع و شکاف‌های تعقیب و محکومیت قاچاق انسان، تحلیل فرآیندهای عدالت کیفری در مراحل مختلف دادرسی کیفری ضروری است. این مطالعه با تجزیه و تحلیل ۳۰ پرونده از پرونده‌های جنایی قاچاق انسان در پرتغال بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۵، با شناسایی پرونده‌هایی که رویه قضایی کیفری را برای جرم قاچاق انسان در پرتغال آغاز کردند، به این شکاف پاسخ داد. نتایج نشان داد که اکثریت پرونده‌ها (۷۱ درصد) پس از مرحله تحقیقات جنایی تکمیل شد و

تنها ۲ درصد از کل پرونده‌ها به دلیل قاچاق انسان محکوم شدند. نتیجه تجزیه و تحلیل منجر به شناسایی عوامل مؤثر و ناکارآمدی در شکل‌دهی به نتایج حقوقی و همچنین ارتباط همکاری قربانی در مراحل مختلف فرآیندهای عدالت کیفری (به عنوان مثال، تحقیقات پلیس، محاکمه) شد (ماتوس و دیگران^۱، ۲۰۱۹). البته یک سری از جرایم علیه اجرای عدالت، همچون تهدید دست اندرکاران عدالت کیفری از جمله شاهد، شاکی، کارکنان پلیسی و قضایی، رشاء و ارتشاء، از جمله موانع حصول نتیجه مثبت در محکومیت مرتکبان جرم می‌باشد.

آموزش کارکنان و شهروندان

همه شهروندان جامعه، نیازمند آموزش و کسب دانش لازم، برای زندگی در جامعه هستند شهروندان عادی نیازمند کسب آموزش در خصوص حقوق و تکالیف قانونی خود و همکاری با سازمان‌های دولتی جهت مشارکت در تأمین امنیت و کشف جرم هستند و کلیه مقامات ملی و محلی مسئول در مبارزه با جرم، هم نیازمند کسب آموزش و دانش شغلی جهت مؤفقت در حیطه مسئولیت محوله هستند. از آنجا که اطلاعات، آگاهی و دانش از جمله عوامل پیشرفت در هر سازمانی می‌باشد و هر شغل و حرفه‌ای دانش خاص خود را می‌طلبد از این رو، سیستم آموزش و تربیت سازمان، وظیفه دارد عوامل توسعه سازمان را فراهم نماید که اگر این امر به درستی اتفاق افتد حاصل آن، ایجاد تحول اساسی در نظام آموزش و تربیت پلیس خواهد شد که خود، بنیانی برای پیشرفت و تعالی سازمان می‌باشد. بنابراین وجود آگاهی، لازمه هر فعالیت حرفه‌ای و شغلی است. بر این اساس، پلیس ایران نیز در قرن ۲۱ نیاز مبرم به توسعه و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات و کاربرد آن دارد (سالار و نوری، ۱۳۹۲: ۹۵). و از آنجایی که آگاهی محدود، هم برای متخصصان و هم برای شهروندان در سراسر کشور، یک نگرانی است (گلوب^۲، ۲۰۱۷: ۱۲). لذا آموزش، در کنار زیرساخت‌هایی همچون، تجهیزات فنی و الکترونیکی لازم، چرخ دنده حرکت موتور جرم‌یابی است. از ارتکاب قاچاق انسان، اهداف و مقاصد متعددی مدنظر است که علاوه بر قاچاق به منظور فحشاء و بهره‌کشی جنسی، بردگی و ازدواج، می‌توان به قاچاق به منظور برداشت اعضای بدن، اشاره نمود که جریان عمومی قاچاق اعضای بدن از کشورهای فقیر به کشورهای ثروتمند می‌باشد و برای مبارزه با این جرم لازم است تا سطح آگاهی افراد متخصص (افسران پلیس،

1. Matos, Gonçalves & Maia
2. Golob

قضات و نظایر آنها) در زمینه کمک‌رسانی و حمایت از قربانیان ارتقاء یابد. و همچنین یک تلفن ملی رایگان، می‌تواند به عنوان منبع اطلاعاتی و یک منبع ارجاعی جهت افراد کارشناس در این زمینه و نیز عموم مردم عمل نماید و این شماره تلفن رایگان، بایستی به طرق مختلف به اطلاع عموم رسانده شود و ایجاد دوایر پلیس تخصصی و یک اداره حقوقی با اختیار عمل بین‌المللی جهت ایجاد و گسترش همکاری‌های ملی و بین‌المللی مانند همکاری‌های مشترک با یوروپل و اینترپل می‌تواند در مبارزه مؤثر با قاچاق انسان نقش ایفا نماید (فخرز، ۱۳۸۶: ۱۰۰). بنا به همین اهمیت آموزش نیروی انسانی در سازمان پلیس هم، شاهد این هستیم که فرمانده کل فراجا در اولویت‌های مورد توجه مسئولین و نیروهای پلیس در سال ۱۴۰۳، به هوشمندسازی پلیس در حوزه نیروی انسانی اشاره و تأکید نموده؛ چراکه لازمه هوشمند شدن پلیس، برخورداری نیروی انسانی از دانش و مهارت تخصصی است.

در سطح بین‌المللی نیز در این خصوص در بند دوم ماده ۱۰ پروتکل الحاقی به کنوانسیون سازمان ملل متحد^۱ مقرر شده است: «دولت‌های عضو، آموزش‌های لازم برای مقامات خود، در امر اجرای قانون مهاجرت را جهت پیشگیری از قاچاق انسان فراهم می‌نمایند. آموزش‌ها باید بر شیوه‌های بازدارنده، تعقیب قانونی قاچاق‌بران و تأمین حقوق قربانیان به شمول محافظت از آنان در برابر قاچاق‌بران استوار باشد. آموزش‌ها رعایت حقوق بشر، مسائل جنسی و مسائل اطفال را در نظر می‌گیرد و همکاری‌ها با مؤسسات غیردولتی، سازمان‌های ذیربط و ارکان‌های جامعه مدنی را گسترش می‌دهد».

نحوه آموزش کلیه کارکنان نهادهای دولتی و غیردولتی مرتبط با قربانیان قاچاق انسان چه از نظر درمانگرها (کادر درمان)، مقامات پلیسی، قضایی و ... بسیار مهم است چرا که آموزشی که شامل محتوایی همچون نحوه شناسایی قربانیان، چگونگی برخورد، برقراری ارتباط با بزه‌دیده و نحوه حمایت وی باشد تا زمینه ایجاد همکاری و مشارکت وی در فرآیند رسیدگی را فراهم نماید و از یک طرف حضور فعال وی را به دنبال داشته باشد و از طرف دیگر از بزه‌دیدگی ثانویه وی، که نتیجه عدم پذیرش از جانب دستگاه‌های مسئول است پیشگیری کند؛ که در نتیجه باعث می‌شود تا ضمن شناسایی مجرمین و مرتکبین جرم، ادله لازم برای محاکمه را فراهم و تسهیل نماید و آموزش دیگری که می‌تواند برای مامورین پلیس ضرورت پیدا نماید آموزش

۱. پروتکل الحاقی کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی در مورد بازدارندگی، فرونشانی و تعزیر قاچاق انسان بویژه زنان و اطفال مصوب ۲۰۰۰

نحوه کشف ادله جرم و تحقیق و بازجویی از متهم است که به نوبه خود تأثیر زیادی در جرم‌یابی قاچاق انسان دارد.

کنترل و تقویت مرزها: تأمین امنیت مرزها، اولویت اصلی در مبارزه با قاچاق انسان و قاچاق مهاجران است. با توجه به اینکه علل زمینه‌ای همچون فقر، بیکاری، جنگ‌های داخلی، علاقه به زندگی در کشورهای خاص، سودآور بودن قاچاق انسان، فقدان فرصت‌های شغلی، تورم جمعیت، ازدواج اجباری، ناکارآمدی اقتصادی، وجود عوامل رانشی در کشورهای مبدأ و عوامل کششی در کشورهای مقصد، خالق و گسترش دهنده قاچاق انسان به عنوان جرمی فراملی می‌باشد که برابر قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳ - برخلاف کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته و قوانین بعضی از کشورهای خارجی - لازمه قاچاق انسان، گذر از مرزهای ملی است و لذا با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و همجواری با ترکیه از یک سو، که به عنوان گذرگاه و دروازه ورود به اروپا می‌باشد و از سوی دیگر گذرگاه اتباع افغانستان و پاکستان است و دارای مرزهای مشترک گسترده‌ای با کشورهای همسایه همچون ارمنستان، ترکیه، افغانستان و پاکستان می‌باشد؛ در این خصوص پروتکل الحاقی به کنوانسیون پالرمو در بند یک ماده ۱۱ چنین مقرر داشته است: «بدون اینکه با تعهدات بین‌المللی در رابطه با تحرک آزاد مردم، تناقض صورت گیرد، دولت‌های عضو تا جایی که امکان دارد کنترل سرحدی را جهت پیشگیری و کشف قاچاق انسان استحکام می‌بخشند». حتی مسئولیت کنترل وجود مدارک مسافرتی را متوجه شرکت‌های مسافربری و تجاری، مالک یا متصدی وسایط ترانسپورتی دانسته و دولت‌های عضو را مکلف به جرم‌نگاری هرگونه بی‌توجهی در این خصوص دانسته‌اند و حتی در بند شش ماده پیش‌گفت، دولت‌ها را به برقراری، گسترش و تداوم ارتباطات مستقیم و افزایش همکاری‌ها میان مؤسسات کنترل‌کننده سرحدات دانسته است. البته لازمه اثربخشی اقدامات کنترل مرزی، ایمنی بالای مدارک مسافرتی و گذرنامه و هویتی است تا این مدارک به راحتی قابل جعل نباشند و در مبادی قانونی، رسمی و غیررسمی به راحتی توسط مأموران و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری قابل تشخیص باشند. و حتی در ماده ۱۵ قانون پیش‌گفت، دولت‌ها ملزم به تأیید مشروعیت و اعتبار مدارک صادر شده در ظرف مدت معقول می‌باشند تا در صورت جعلی بودن و وقوع قاچاق انسان و مهاجرت غیرقانونی، کشف جرم و دستگیری مرتکبین در اسرع وقت حاصل شود. که براساس مصاحبه‌ای که با خبرنگاران انجام شده، مصاحبه‌کننده شماره ۵ اذعان داشته: بعضی از کشورهای خارجی مثل آمریکا و انگلیس، به استعلام اصالت

گذرنامه‌های صادره‌شان توسط کشور ایران، پاسخ نمی‌دهند و بعضی از کشورها با تأخیر یک یا دو ماهه پاسخ می‌دهند.

به خاطر اهمیت مرز در وقوع جرایم و خدشه به امنیت ملی کشور، یکی از اولویت‌های ابلاغ شده فرمانده فراجا در سال ۱۴۰۳، مدیریت هوشمند و مؤثر بر مرزها جهت پیشگیری و کشف انواع جرایم مرزی از جمله قاچاق انسان و مهاجرت‌های غیرقانونی است. که اهمیت توجه به مرزها را می‌رساند که البته طرح انسداد مرزها از مدت‌ها پیش به عنوان یک ضرورت تقویت امنیت ملی و فراملی، به صورت یک طرح اجرایی شروع شده است و لیکن همچنان کامل نیست و کماکان یک سری خلأهای مرزی و کمبود تأسیسات مرزی ایمن‌کننده و بازدارنده وجود دارد. که به عنوان نمونه در یکی از مصاحبه‌ها، یکی از خبرگان (مصاحبه‌شونده شماره ۶) عنوان داشته: «کنترل و تقویت مرزها و آموزش کارکنان، بدون شک دو عامل کلیدی در افزایش کشف قاچاق انسان خواهد بود».

اشراف اطلاعاتی

اشراف اطلاعاتی شامل فعالیت‌ها و اقداماتی می‌شود که در نتیجه اجرای آن، یک سازمان اطلاعاتی، توانایی تسلط و احاطه کامل بر روند گذشته، حال و آینده، وقایع و حوادث حوزه پیرامونی (قلمرو) آن داشته باشد؛ به نحوی که بتواند برای پیشگیری و مبارزه با تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های مرتبط با آن و همچنین تولید فرصت‌ها، اقدام لازم و به موقع را به عمل آورد (جمشیدیان، ۱۳۸۸: ۱).

یکی از منویات فرماندهی معظم کل قوا که در بند ۲-۴۴ برنامه پنجم توسعه هم بدان تصریح شده است همین اشراف اطلاعاتی است که مقرر شده است: «تقویت و تعامل مؤثر دستگاه‌های اطلاعاتی، قضایی، انتظامی و هماهنگی بین آنها برای تأمین اشراف اطلاعاتی، مقابله با هر نوع اختلال در امنیت عمومی، اجتماعی، اقتصادی و مقابله با تهدید نرم»؛ بنابراین این مأموریت بایستی در رأس امور و برنامه‌های تمام سازمان‌ها علی‌الخصوص سازمان‌های اطلاعاتی قرار گیرد (یاوری و همکاران ۱۴۰۰: به نقل از جمشیدیان، ۱۳۸۹). و البته به خاطر اهمیت والای اشراف اطلاعاتی در مأموریت‌های پلیسی انتظامی، در سال ۱۴۰۳ هم ارتقاء اشراف و تسلط اطلاعاتی در ردیف چهارم اولویت‌های فرمانده کل انتظامی فراجا قرار گرفته و به کلیه یگان‌های تابعه اعلام شده است. برای رسیدن به اشراف اطلاعاتی، روش‌ها و ابزارهایی وجود دارند که نباید به آنها بی‌توجه بود. این

روش‌ها شامل؛ اشراف اطلاعاتی با منابع آشکار، اطلاعات حاصل از منابع انسانی، اطلاعات حاصل از جمع‌آوری داده‌های فضای زمین، اطلاعات حاصل از جمع‌آوری علائم، اخبار جمع‌آوری شده از داده‌های انتقالی (شنود)، اطلاعات ارتباطی، اطلاعات الکترونیکی و اطلاعات علائم تجهیزات خارجی هستند. در یک دسته‌بندی کلان، روش‌های کسب اشراف اطلاعاتی را به روش‌های آشکار یا پنهان، تئوری یا عملی، تهاجمی یا تدافعی، انفرادی یا اجتماعی، متکی بر نیروی انسانی و متکی بر تجهیزات تقسیم می‌شوند (یآوری و همکاران ۱۴۰۰: ۵).

ماهیت سازمان‌یافتگی قاجاق زنان در قلمرو مرزهای ملی و فراملی و از کشورهای در حال توسعه به مقصد کشورهای اروپایی موجب شده است تا نظام‌های حقوقی ملی و سازمان‌های بین‌المللی، علاوه بر استفاده از اقدامات حقوقی و قضایی برای مقابله با این جرم فراملی، از راهبردهای اطلاعاتی و پلیسی داخلی و بین‌المللی نیز در پی‌جویی قاجاق انسان بهره‌برداری نمایند. در اسناد بین‌المللی، همواره بر استفاده از رویکردهای کارآمد اطلاعات جنایی همچون: تحقیقات مخفی و نفوذ، رهگیری و ردگیری مکاتبات، حمل و تحویل تحت نظارت تأکید شده است و در اسنادی مثل کنوانسیون وین (۱۹۸۸)، مریدا (۲۰۰۳) و پالمو (۲۰۰۰) به راهکار تبادل اطلاعات جنایی اشاره شده است؛ اطلاعات جنایی شامل کلیه اطلاعات مربوط به جرم اعم از نحوه و شیوه و شگرد ارتکاب جرم و ویژگی‌های مرتکب و آثار موجود در صحنه جرم می‌باشد که در واقع اطلاعات جنایی، یکی از منابع مهم در مدیریت جرم‌یابی است. کشف، خنثی‌سازی و کشف پیش‌دستانه جرایم در مدیریت جرم‌یابی از مهم‌ترین اهدافی است که اطلاعات جنایی در تکاپوی آن است (ستوده و عالی‌زاده، ۱۳۹۳: ۳۲). یکی از مواردی که در فلسفه تشکیل سابقه کیفری برای مجرمان است که این در واقع بخشی از اطلاعات جنایی است که می‌تواند در خصوص بررسی رابطه بین یک پرونده با سایر پرونده‌ها و اعمال در مجازات مجرمین مورد استفاده قرار گیرد.

همانطور که در کشورمان ایران هم بانک‌های اطلاعاتی متعدد در پلیس‌های تخصصی مثل آگاهی و ... در زمینه سوابق کیفری مجرمان و آثار و ادله جمع‌آوری شده از صحنه‌های جرم وجود دارد و لیکن بعضی از کشورهای خارجی، در این زمینه اقدامات جامع و گسترده‌تری را انجام داده‌اند تا بیشترین اطلاعات جنایی و عمومی را برای کارشناسان جرم‌یابی و دست‌اندرکاران عدالت کیفری فراهم نمایند. مثلاً در سال ۱۹۳۲ م، FBI به منظور مساعدت به کارشناسان در انجام وظایفشان، اقدام به ایجاد بانک‌های مرجعی کرد که امروزه به عنوان یکی از بهترین و بزرگترین مجموعه‌های مرجع جهان به شمار می‌رود. این بانک‌ها دو نوع است: نوع اول بانک‌های مرجع استاندارد که حاوی

نمونه‌های شناخته شده‌ای از اقلام و وسایلی است که از سازندگان اصلی آن وسایل اخذ شده است. بانک مواد مشکوک که مرکب از اشیاء به دست آمده از موارد گوناگون می‌باشد، ممکن است زمینه شناسایی بعدی مجرمان یا شیوه عملشان را فراهم سازد (بیابانی، ۱۳۸۷: ۱۵۶). در دنیای کنونی و با وجود بانک‌های متعدد اطلاعاتی مربوط به اشخاص اعم از ارتباطات الکترونیکی، حساب‌های بانکی، پیام‌رسان‌های متعدد و گسترش مبادلات تجاری و ... شاهد وجود داده‌های فراوان و زیادی از افراد و ارتباطات متعددش هستیم که لازمه استفاده از این اطلاعات تجزیه و تحلیل، سطح‌بندی اطلاعات و استخراج اطلاعات مورد نیاز هستیم و در واقع نیازمند داده‌کاوی و استفاده از تحلیل‌گران حرفه‌ای هستیم که متأسفانه تعدادی از سازمان‌ها از وجود چنین تحلیل‌گرانی محروم هستند. اشراف اطلاعاتی می‌تواند از طریق دسترسی و رصد اطلاعات مرتبط با جرم‌یابی موجود در جامعه محقق گردد مثلاً کنترل تردد زنان و دختران بدون خانواده، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده میزان قاچاق زنان و دختران است.

با توجه به پیشرفت جوامع مادی و گسترش فناوری‌های ارتباطی و الکترونیکی، اینترنتی در دنیای کنونی، لازمه مبارزه و مقابله با انواع جرایم، مستلزم داشتن اطلاعات لازم در خصوص جرایم، مجرمین و بزه‌دیدگان از طریق بانک‌های اطلاعاتی مرتبط است. یکی از فئونی که در کنوانسیون پالمو مصوب ۲۰۰۰م هم جهت کشف و مقابله با جرایم سازمان یافته مورد اشاره قرار گرفته نظارت الکترونیکی است که نظارت الکترونیکی باعث شناسایی قاچاقچیان انسان و رابطین آنها، کشف ادله محکمه پسند جرم و پیدایش قربانیان جرم و آزادی آنها می‌گردد.

نظارت الکترونیکی^۱ شامل گردآوری اطلاعات از طریق ابزارهای الکترونیکی است؛ شگردهایی مانند استراق سمع، نظارت بر ارتباطات الکترونیکی و تفتیش و توقیف، در بسیاری از کشورها به دلیل رعایت تضمین‌های حقوق بشری، در مراحل اولیه شناسایی، کاربرد محدودی دارند؛ مگر آنکه ادله متقن و قانع‌کننده‌ای وجود داشته باشد که جرمی ارتکاب یافته و یا در شرف وقوع است. نظارت الکترونیکی غالباً در جایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که نمی‌توان به وسیله اشخاص، به یک گروه مجرمانه منسجم نفوذ کرد یا مراقبت فیزیکی، خطر ناروایی را برای تحقیقات یا ایمنی تحقیق‌کنندگان به دنبال داشته باشد. نظارت الکترونیکی به طور معمول تحت تضمینات قانونی و نظارت قضایی ویژه‌ای قرار می‌گیرد تا مورد سوء استفاده قرار نگیرد (ستوده گندشمین و نظری، ۱۳۹۳: ۱۰۱-۱۰۲).

روش نظارت الکترونیکی برای نظارت بر یک خانه، تجارت یا فرد است. نظارت الکترونیکی از طریق رایانه یا تلفن همراه انجام می‌شود. نظارت تلفن همراه، ابزاری مهم است. موقعیت جغرافیایی و موقعیت مکانی را برای یافتن محل مورد نظر ردیابی می‌کند. نظارت تلفن همراه، به گونه‌ای کمک می‌کند که پیام‌های متنی و سوابق تلفنی آن، به عنوان مدرک در دادگاه می‌تواند استفاده شود. در واقع این کار برای متوقف کردن یا جلوگیری از وقوع جرم و کمک به امنیت شهروندان است. نظارت رایانه و تلفن که در تحقیقات با تهیه اطلاعات شخصی یا موقعیت مکانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. اخیراً فن‌آوری‌های نظارتی اضافه شده عبارتند از: نظارت اینترنتی، نظارت دوربین مدار بسته، نظارت تلفن و شناسه ایمیل. انواع نظارت الکترونیکی در تحقیقات جنایی شامل: دیده‌بانی الکترونیکی، نظارت ثابت، نظارت فنی ساکن، نظارت شخص ثالث و عملیات مخفی است. که دیده‌بانی الکترونیکی به ایمیل، فکس، تلفن و ارتباطات اینترنتی اطلاق می‌شود. امروزه نظارت نرم‌افزار، از طریق دوربین واقع در اماکن عمومی، اطلاعات جمع‌آوری شده بر اساس ساختار استخوان و نرم‌افزار تشخیص چهره انجام می‌شود. بنابراین اگر جنایتکار یا تروریستی، از هر مکان عمومی عبور کند، می‌توانیم آنها را از میان جمعیت دنیای واقعی انتخاب کنیم. آژانس امنیت ملی ایالات متحده (NSA) ایالات متحده، از این تکنیک بطور گسترده استفاده کرد. اما داده‌ها باید به هر آژانس منتقل شوند. امروز مشخص است که پلیس ایالات متحده به طور مخفیانه، تلفن‌های همراه را برای حل جنایات معمول ردیابی می‌کند. تکنیک مورد استفاده استینگ ری^۱ است. جمع‌آوری داده‌ها، در دسترس بودن و دسترسی، اولین ابزار در این نبرد است. دوم، ارائه فناوری‌های جدید مانند ایالات متحده و انگلیس است. بنابراین باید از فناوری‌های جدید نظارت استفاده کرد (میراسدار و گوپتا^۲، ۲۰۱۷: ۴).

اکثریت مصاحبه‌شوندگان متفق القول بودند که اشراف اطلاعاتی به میزان بسیار زیادی در شناسایی، دستگیری باندهای قاجاق انسان و ادله‌یابی مؤثر است. و این اشراف نقش تعیین‌کننده‌ای در رد زنی مجرم، متهم و دستگیری سریع وی دارد.

مشارکت افشاگران: هر جرمی با کنشگران متعددی مواجه است که این کنشگران؛ بزه‌دیده، شاکی، شاهد، اعلام‌کننده، متهم، مخبر، کارشناس و مقامات پلیسی - قضایی می‌باشند که بنا به نقش و نوع مداخله در جرم، اطلاعاتی از جرم دارند که یکی از مهمترین کنشگران، بزه‌دیده یا

1.-Stingray

2. Mirasdar& Gupta

قربانی است. از میان داده‌های همه کنشگران، داده‌های مربوط به اطلاعات قربانیان در شناسایی افراد قاچاق شده و افراد قاچاقچی، داده‌های قابل اعتماد، جامع، به موقع و دقیق، باید به عنوان اساس تصمیم‌گیری‌های سیاست‌گذاری باشد. شناسایی مجرمین، به اطلاعات دقیق قربانیان قاچاق بستگی دارد. هنگام پرداختن به موضوع قربانیان، لازم به ذکر است که در بسیاری از موارد، قربانیان قاچاق به این ترتیب شناسایی نمی‌شوند. یک مشکل اساسی در همه استراتژی‌های مبارزه با قاچاق انسان، شناسایی افراد قاچاق شده است؛ کسانی که درگیر قاچاق انسان هستند اغلب از همکاری امتناع می‌ورزند و نمی‌خواهند وضعیت و یا تجربیات خود را برای مقامات دولتی بیان کنند. که دلایل آن عبارتند از اینکه: آنها ممکن است احساس بی‌اعتمادی عمیقی نسبت به مقامات دولتی داشته باشند که ممکن است ناشی از تجربیات در کشور مبدأ و کشور مقصد باشد. افراد قاچاق شده معمولاً از تلافی خشونت‌آمیز قاچاقچیان علیه خود و یا کودکان و اعضای خانواده در خانه می‌ترسند. آنها همچنین نگران دستگیری و اخراج توسط مقامات در کشور مقصد، به دلیل وضعیت نامنظم خود هستند. از آنجا که قربانیان اغلب از همکاری با مقامات دولتی امتناع می‌کنند و بنابراین ممکن است به عنوان قربانی شناخته نشوند، قاچاق انسان، اغلب پدیده‌ای نامرئی است. در صورتی که کاملاً مورد توجه مقامات قرار گیرند این امر معمولاً در نتیجه بررسی‌ها یا تحقیقات پلیس، مقامات مرزی یا سایر مقامات دولتی یا از طریق تماس با سازمان‌های غیردولتی و سایر ارائه‌دهندگان خدمات قربانی است. شناسایی صحیح قربانیان نیز با این واقعیت مواجه می‌شود که مقاماتی که با قربانیان قاچاق انسان تماس می‌گیرند از نشانه‌هایی که ممکن است یک فرد قربانی شود، بی‌اطلاع هستند (گزارش سازمان بین‌المللی مهاجرت^۱، ۲۰۰۷). بنابراین یکی از چالش‌های مبارزه با جرم قاچاق انسان، شناسایی قربانیان قاچاق است که خود قربانیان نمی‌خواهند با برچسب قاچاق شناسایی شوند (تیلدم^۲، ۲۰۱۰: ۳).

بزرگترین گروه، متشکل از افرادی است که قربانی قاچاق شده‌اند اما هنوز توسط سازمان‌های غیردولتی یا سایر تأمین‌کنندگان خدمات قربانیان و سهام‌داران شناسایی نشده‌اند. در همین حال کمترین تعداد، نشان‌دهنده کسانی است که نه تنها با مقامات همکاری کرده و در دادگاه علیه قاچاقچی خود شهادت داده‌اند، بلکه به آنها اجازه ماندن در کشور مقصد را نیز داده‌اند. و همچنین گاهی مواقع با این مشکل مواجه هستیم افرادی که به نوعی در ارتباط با جرم قاچاق انسان قرار گرفته‌اند

1. <http://www.iomvienna.at>

2. Tyldum

قصد روبرویی، مواجهه حضوری و مراجعه به سازمان‌های مبارزه‌کننده با جرم را ندارند و لیکن اگر سازوکاری فراهم باشد که از راه دور، با سازمان‌های پلیسی و قضایی در ارتباط قرار گیرند و اطلاعات مرتبط با جرم را گزارش نمایند میزان کسب اطلاع این سازمان‌ها از جرایم، افزایش می‌یابد که مجموع این اطلاعات در کنار هم، تکمیل‌کننده پازل‌های معمای جرم خواهد بود و لذا یک تلفن ملی رایگان، می‌تواند به عنوان منبع اطلاعاتی و یک منبع ارجاعی جهت افراد کارشناس در این زمینه و نیز عموم مردم عمل نماید و این شماره تلفن رایگان، بایستی به طرق مختلف به اطلاع عموم رسانده شود (فخرز، ۱۳۸۶: ۱۰۰). که البته در حال حاضر، کانال ارتباطی شهروندان ایران با پلیس از طریق تلفن ۱۱۰ میسر است. و شماره تماس ارتباطی ۱۱۳ برای اعلام موارد و جرایم امنیتی به وزارت اطلاعات می‌باشد. یکی دیگر از این چالش‌ها، عدم همکاری شهود جهت همکاری و حضور در فرآیند رسیدگی کیفری است که با توجه به اینکه شهود با تأمین ادله اثبات جرم، نقش مهمی در فرایند رسیدگی قضایی را بر عهده دارند. به اعتقاد گاد جانسون «شهود کسانی هستند که بالقوه قادرند اطلاعاتی در مورد جرم ادعا شده یا خود مجرم به پلیس بدهند، این ممکن است شامل شاهد عینی جرم ادعا شده، یک شاهد ادعایی متهم یا یک خبرچین باشد» (گاد جانسون، ۱۳۸۶: ۲۳). با این وجود و در صورت عدم همکاری شهود، جرم‌یابی این جرم عملاً با مشکل مواجه می‌شود. البته دغدغه بزه‌دیدگان و شهود، عدم اطمینان از تأمین امنیت آنها در برابر خطر انتقام‌جویی بزه‌کاران است که اگر این امنیت به نوعی تأمین گردد شاهد حضور فعال آنها در دادرسی کیفری خواهیم بود. قانونگذار کشورمان به تبعیت از اسناد جهانی، مقرراتی متعدد در زمینه حفظ هویت و محل سکونت و شغل شاکی، بزه‌دیده، شاهد و مطلع تصویب نموده و ضمن ممنوع شناختن افشای این اسرار^۱، ضمانت اجرای سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی را برای مرتکب مقرر داشته است^۲. و حتی امکان استماع اظهارات شاهد یا مطلع در خارج از دادسرا با وسایل ارتباط از راه دور را هم پیش‌بینی نموده است^۳ تا دغدغه شاهد و مطلع را رفع نماید و امنیت لازم را برای آنان فراهم نماید. و حتی در جایی که نیاز به حفاظت محل سکونت و امنیت بزه‌دیده، شاهد، مطلع، اعلام‌کننده جرم یا خانواده آنان و همچنین خانواده متهم در برابر تهدیدات باشد بازپرس اقدامات احتیاطی لازم را به ضابطان دستور می‌دهد^۴.

۱. ماده ۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۲. ماده ۶۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۳. ماده ۲۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۴. ماده ۹۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

یکی از افراد تأثیرگذار در کشف جرایم، مخبر است مخبر در لغت به معنای «خبردهنده و آگاه کننده» است (معین، ۱۳۸۸: ۲۶۸۶). و از دیدگاه اطلاعاتی، مخبر فردی است که به صورت داوطلبانه یا بنا به خواست سازمان اطلاعاتی، اقدام به اعلام اخبار و اطلاعات نموده و تعهدی برای همکاری خبری ندارد و از دیدگاه انتظامی فردی است که فعالیت غیرقانونی شخص یا اشخاص را به مراجع ذیصلاح قانونی و مأموران اجرایی دولت گزارش می‌دهد» (محکم‌کار و دیگران، ۱۳۹۵: ۲۸۷). در جوامع غربی، مشارکت مردم با دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی بر اساس دو عنصر حفظ نظم و امنیت و پاداش مادی صورت می‌پذیرد و در جوامع دینی، مشارکت مردم، نوعی وظیفه دینی و شرعی به حساب می‌آید و گونه‌ای از این مشارکت، توسط مخبرین صورت می‌پذیرد (جهانیان و دیگران، ۱۴۰۰: ۲). حمایت از شهود و مخبرین، در نظام‌های حقوقی و اسناد بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است. تمهیدهای حمایتی نه تنها در تغییر اقامتگاه و هویت و امثال آن مطرح است، بلکه اقدام‌هایی در زمان دادرسی نیز برای شناسایی نشدن آنها از سوی متهمان پیش‌بینی شده است (یکتا و دیگران، ۱۴۰۰: ۸۴).

در این خصوص اکثریت مصاحبه‌شوندگان به نقش مؤثر افراد دخیل در هر جرمی شامل بزه‌دیده، متهم و شاهد و اعلام کننده اشاره کردند که در این میان اطلاعات و اظهارات متهم و تجهیزات ارتباطی-الکترونیکی مورد استفاده وی از جمله گوشی تلفن همراه و ... نقش اساسی در جمع‌آوری ادله و اثبات محکومیت وی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

شکل سنتی قاچاق انسان به صورت برده‌داری بوده که از گذشته‌های دور رواج داشته و با گسترش جهانی شدن، امروزه برده‌داری در قالب قاچاق انسان و کار اجباری نمود و بروز یافته است. پس از فروش غیرقانونی موادمخدر و اسلحه، قاچاق انسان به عنوان سومین شرکت جنایی سودآور جهانی معرفی شده است. قاچاق انسان، جرمی بین‌المللی است که دارای تبعاتی همچون، آسیب‌های جسمی، جنسی و روانی، مشکلات خانوادگی را به دنبال دارد؛ و با توجه به فراگیری بودن این جرم، شاهد این هستیم که صحنه جرم در حوزه‌های قضایی کشورهای متعدد با وضعیت حقوقی، منطقه‌ای و سیاسی مختلف قرار می‌گیرد با استفاده از تعریف قاچاق انسان از پروتکل پالمو، این پدیده را می‌توان در این سه مرحله: استخدام، حمل و نقل و بهره‌برداری ساختار بندی کرد. با توجه به اینکه وقوع جرم امری معمول در جوامع کنونی به حساب می‌آید و لیکن یکی از موضوعات مهم در زمینه مبارزه با جرم، جرم‌یابی یا جمع‌آوری ادله فیزیکی و مادی جهت شناسایی، دستگیری، محکومیت متهمان و مرتکبان جرم است. در این جرم، شناسایی بزه دیدگان زیربنای شروع رسیدگی کیفری است و عموماً به خاطر تهدیداتی که توسط بزه‌کاران، متوجه بزه دیده و خانواده وی می‌گردد تمایلی به اعلام جرم و همکاری با مقامات قانونی ندارند و لازم است حمایت کافی از آنها و همچنین شهود و مخبرین به عمل آید تا شاهد مشارکت فعال آنها در فرآیند رسیدگی کیفری باشیم و البته جرم‌نگاری و اجرای قانون، لازمه مبارزه با این جرم است و گذشته از اینکه آمار سیاه جرم قاچاق انسان بالاست از سوی دیگر، با توجه به اینکه محکومیت کیفری مستلزم وجود ادله کافی برای اثبات جرم است و عموماً تعداد کمی از پرونده‌های قاچاق انسان منجر به صدور محکومیت می‌گردد که دلیل آن هم محدود بودن ادله اثباتی در پرونده است و یکی از ادله که می‌تواند نقش حیاتی در کشف جرم داشته باشد ادله بیولوژیکی است که در صورت توجه به آن، شاهد افزایش اثبات این جرم و به تبع آن کشف جرم و پیشگیری از آن خواهیم بود.

طرق جرم‌یابی قاچاق انسان شامل: اشراف اطلاعاتی، اجرای قانون، مدیریت صحنه جرم، تعامل و همکاری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و تسهیل استرداد مجرمان، آموزش شهروندان و نیروهای مبارزه‌کننده با جرم از جمله مأموران پلیس و مقامات قضایی، کنترل و تقویت مرزها و مشارکت

افشاگران جرم می‌باشند و تا زمانی که حمایت و امنیت لازم برای افشاگران تأمین نگردد؛ حضور و مشارکت فعال آنها در فرآیند تعقیب کیفری را نخواهیم داشت.

پیشنهادهای

۱- جهت جلب هماهنگی کشورهای عضو کنوانسیون پالمو و پروتکل‌های الحاقی، لازم است تا ایران هم به کنوانسیون و پروتکل‌های آن بپیوندد و اقدام‌های قانونگذاری مناسب در این خصوص داشته باشد.

۲- به تبعیت از کنوانسیون پالمو و پروتکل مربوطه، نسبت به جرم‌انگاری قاچاق انسان در داخل مرزهای ایران هم اقدام گردد.

۳- به منظور افزایش میزان مشارکت مردمی در فرآیند رسیدگی کیفری، نسبت به پیش‌بینی و تصویب قوانین حمایتی از قربانیان قاچاق انسان، شاهدان و گزارشگران در قوانین داخلی اقدام شود.

۴- بودجه و تجهیزات فنی لازم برای مبارزه با قاچاق انسان در نظر گرفته شود.

۵- آموزش‌های تکمیلی و نوین به دست اندرکاران، مقام‌های قضایی و مأموران مبارزه با جرم قاچاق انسان، ارائه گردد و استفاده از تجارب کشورهای دیگر در این زمینه در دستور کار قرار گیرد.

۶- سطح تعامل‌های ملی با نهادهای مدنی، منطقه‌ای و بین‌المللی جهت انعقاد موافقت‌نامه‌های دو و چندجانبه جهت افزایش همکاری‌ها و تحقیق‌های مشترک و تبادل اطلاعات توسعه یابد.

۷- نسبت به تقویت و نظارت کامل به مرزهای کشور و گلوگاه‌های ارتکاب جرم قاچاق انسان با تجهیزات فنی و نیروی انسانی کافی اقدام گردد.

۸- فناوری‌های لازم برای رصد فضای مجازی تأمین گردد و بکارگیری نیروهای متخصص فنی جهت گشت زنی سایبری و ادله‌یابی دیجیتال تقویت گردد.

۹- جهت افزایش اشراف اطلاعاتی، ضمن تجمیع و یکپارچگی بانک‌های اطلاعاتی، امکان دسترسی سریع کارشناسان به این بانک‌ها فراهم گردد.

تقدیر و تشکر

این مقاله از رساله دکتری رشته جرم‌یابی مصوب در دانشگاه جامع علوم انتظامی امین استخراج شده است. لذا از کلیه عزیزانی که ما را در انجام این تحقیق و تهیه مقاله حاصل از آن یاری کرده و داوران محترمی که مقاله را ارزیابی نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

الف: منابع فارسی:

- بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۷). اطلاعات جنایی و تحلیل‌های اطلاعاتی در کشف جرایم. فصلنامه کارآگاه، ۲(۴)، ۱۴۸ - ۱۷۵.
- بیابانی، غلامحسین (۱۳۹۵). بررسی قاچاق انسان به عنوان جرمی سازمان‌یافته، فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس، ۶(۲۶). صص ۲۱۱-۲۲۹.
- پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص مخصوصاً زنان و کودکان مصوب ۲۰۰۰ میلادی.
- پورمنافی، ابوالفضل (۱۳۹۷). اولویت بندی تهدیدهای امنیت پایدار در مرزهای جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: استان خراسان رضوی). فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه مطالعات مرزی، ۶(۲)، ۴۷-۲۹.
- حسین آبادی، باقر و حسنی، فاطمه (۱۳۹۹). جرائم ارتكابی در بستر وب تاریک، فصلنامه کارآگاه، ۱۳(۵۱)، ۶۶-۹۲.
- جهانیان، وحید- یآوری، امیرحسین- نکویی، محمد و عبدالرحمانی، رضا (۱۴۰۱). ارکان جهت ساز بهره‌گیری از منابع و مخبرین در جرم یابی. فصلنامه مطالعات حفاظت و امنیت انتظامی، ۷(۶۳)، ۱-۳۲.
- حبیب زاده، محمد جعفر- مقدسی، محمد باقر و جعفری دولت‌آبادی، عباس (۱۳۸۸). قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۱۳(۴)، ۱۲۳-۹۹.
- جمشیدیان، هادی. (۱۳۸۸). اشراف اطلاعاتی. پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا. تهران: انتشارات حدیث کوثر.
- خانی و همکاران (۱۳۹۹). وضعیت قاچاق انسان از مرزهای ایران (بررسی مرزهای زمینی؛ هوایی و دریایی). فصلنامه انتظامی دانش انتظامی شرق تهران، ۷۴-۴۹.
- خطایی، غلامحسین (۱۳۹۴). مرزبانی. تهران: معاونت آموزش فراجا.
- رجبی تاج‌امیر، ابراهیم و لطفی، رسول (۱۳۹۱). پلیس، امنیت، جنایات سازمان‌یافته. مجله حقوقی داور، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۶ و ۷، ۱۷۵-۲۰۸.
- سالار، روح‌الله و نوری، احمد (۱۳۹۲). فناوری اطلاعات و تأثیر آن بر آموزش و توسعه نیروی انسانی پلیس. فصلنامه توسعه مدیریت منابع انسانی و پشتیبانی، شماره ۲۹، صص ۱۲۲-۹۵.
- ستوده‌گندشمین، مجتبی و نظری (۱۳۹۳). کشف و تحقیق جرایم سازمان‌یافته فراملی با

- رویکرد اطلاعات جنایی در کنوانسیون‌های بین‌المللی، فصلنامه کارآگاه، ۲(۸)، شماره ۲۹، صص ۹۱-۱۱۳.
- ستوده گندشمین، مجتبی و عالی‌زاده، موسی (۱۳۹۳). مقدمه‌ای بر اطلاعات جنایی. تهران: انتشارات کارآگاه، مرکز تحقیقات کاربردی پلیس آگاهی ناجا.
- شیخ الاسلامی، محمدحسن و خرمی، مصطفی (۱۳۹۳). بررسی تدبیرهای سازمان همکاری اقتصادی (اگو) برای مقابله با قاچاق انسان به عنوان یک موضوع جهانی. مطالعات اوراسیای مرکزی، ۷(۲)، ۳۱۸-۲۹۱.
- شیرزاد، جلال-بیابانی، غلامحسین-علیزاده، مهدی و فرامرز، حسن (۱۴۰۱). نقش ادله بیولوژیکی در جرم‌یابی جرائم فراملی. فصلنامه کارآگاه، ۱۳(۵۱)، ۸۲-۶۱.
- فخرز، میررحیم (۱۳۸۶). قاچاق انسان و تجارت بین‌المللی اعضای بدن انسان، تهران: نشر کارآگاه.
- قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱.
- قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳.
- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۴.
- کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرائم سازمان‌یافته فراملی (پالمو) مصوب دسامبر ۲۰۰۰ میلادی.
- گادجانسون، گیسلی اچ (۱۳۸۶). روان‌شناسی بازجویی‌ها، اعترافات و شهادت. ترجمه ناصر بلیغ، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشکده امام باقر(ع).
- محسنی، فرید (۱۴۰۰). ارائه الگوی مبارزه با قاچاق انسان با استفاده از رویکرد سیستم نرم. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۳(۴)، ۸۶-۶۳.
- محکم‌کار، ایمان-محمدی، محمد طاهر و نصیری، فریدون (۱۳۹۵). فرهنگ واژگان تخصصی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا. چاپ اول، تهران: مرکز چاپ و نشر راه فردا.
- معین، محمد (۱۳۸۸). فرهنگ فارسی معین. جلد ۴، چاپ ۳، تهران: انتشارات نامن.
- نجابتی، مهدی (۱۳۹۱). پلیس علمی. تهران: سمت.
- نوربها، رضا (۱۳۸۵). زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ شانزدهم، دادآفرین: تهران.
- هندایانی، عبدالله (۱۳۹۶). جزوه درسی. مقطع دکتری رشته جرم‌یابی، دانشکده دافوس، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- یاوری، امیرحسین-شایگان، فریبا-چولکی، غلامرضا و کرمی، احمد (۱۴۰۰). نقش اشراف

اطلاعاتی در جرم یابی و کشف جرم در واحدهای جرم یابی ناجا. کارآگاه. ۱۵(۵۴). ۱-۲۶.
قابل یازبایی از : http://det.jrl.police.ir/article_96257.html
- یکتا، علی - بارانی، محمد - منظمی تبار، جواد و افراسیابی، علی (۱۴۰۰). حمایت از شهود و
مخبرین در جرم یابی جرائم سازمان یافته با رویکرد تطبیقی. فصلنامه مطالعات حفاظت و
امنیت انتظامی، ۱۶(۶۱)، ۸۳-۱۱۲.

ب: منابع انگلیسی:

- Amanda Roseanna Faggard (2018). Human Trafficking and Migrant Smagling Highway:
Examining nodal points and potential strategies to reduce Human Trafficking
and Migrant Smagling , . thesis, Texas State University
- Golob, T (2017) Hidden: A Case Study on Human Trafficking in Costa Rica
,dissertation , University of South Florid.
- Gupta, Birendra Kumar.(2011).Trafficking and the Law, New Delhi: Hu-
man Rights Law Network.
- International Organization for Migration(IOM)(2007). Regional Seminar
on Migrant Trafficking Through the Baltic States and Neighboring Coun-
tries. Geneva.
- Kuhn, A. (2014). human trafficking: identification and prevention through anti-
money laundering efforts. master of science , economic crime management.
- Palmbach, T. , Timothy ., Blom, Jeffrey Hoynes., Emily ,Primorac., Dragan
& Gaboury, Mario. (2014). Utilizing DNA analysis to combat the world
wide plague of present day slavery – trafficking in persons. Croat Med J.
2014 Feb; 55(1): 3–8. doi: [10.3325/cmj.55.3](https://doi.org/10.3325/cmj.55.3).
- Mirasdar, U & Gupt, S. (2017). Importance of Electronic Surveillance in
Criminal Investigation, International Research Journal of Engineering
and Technology (IRJET) , 04 , 06 . www.irjet.net.

- Schmidt, B. (2017). The Transnational Governance of Human Trafficking in Japan. thesis, Australian National University.
- Stanojoska, Angelina, Petrevski Blagojce (2015). the process of the trafficking human beings: phase of committing the crime.
- Tyldum, Guri. (2010). Limitations in Research on Human Trafficking. Georgetown university, International Migration Vol. 48 (5) . doi:10.1111/j.1468-2435.2009.00597.x
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2014). Global Report on Trafficking in Persons 2016. New York :United Nations publication.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). Global Report on Trafficking in Persons 2016. New York :United Nations publication.
- Zimmerman, G. , Cathy Hossain, Mazedra & Watts, Charlotte . (2011). Human Trafficking: Issues of Investigation Techniques. World Applied Sciences Journal 23 (1): 13-17. Retrieved from DOI: 10.5829/idosi.wasj.2013.23.01.13047